

A. P. F.

D. SUREDA

REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL

FENT CARRERANY

MARIA DE LA SALUT

ASSOCIACIÓ PREMSA FORANA
DE MALLORCA

PREMSA
FORANA

Número 66

GENER

Any 1992

Sumari

Editorial i Sumari	2
Les nostres Possessions: Montblanc.	3
Trobada P.S.O.E.-Premsa Forana	11
Nadal a Maria	12
Bullit de notícies	14
Demografia i telèfons	16
Temps. Temps passat	17
Sa Xerradeta amb l'amo en Pau Colombram Mieres	18
Visca la Monarquia	22
Rèplica a Gabemas	22
Convocatòria Assemblea Ordinària Fent Carrerany	23
Carrerany Esportiu	24
Feim Carrerany	28.

Fotografies:

Pere Ribas Colombram
Onofre Sureda Ribas
Pere Sureda Ribas
Magí Ferriol Bauzá

Portada:

N'Antònia Maria Sureda, la
Sibilla d'enguany.
Foto: Pere Ribas Colombram

EDITORIAL

Ja som al 92! Segons els profetes de la modernor, aquest any promet ser extraordinari: Olimpíades, Expos, Centenaris del descobriment de l'encobriment, Capitalitat cultural, Mercat lliure per a tota la Comunitat Econòmica Europea. No volies brou? Tassa i mitja!

Nosaltres, més modestets, no aspiram a tant. Ens conformam amb coses de primera necessitat. Per exemple, una assistència social eficient i més humana. Que els pobles de l'interior de Mallorca no siguin el darrer mot del credo. Volem tenir les aigües netes i brutes tal com el més elemental dels senys proclama. Voldríem que la nostra gent se sentís de cada vegada més arrelada a la seva terra, cercàs la seva independència i que d'aquest dret en pugui fruit qualsevol poble de la terra. Voldríem un turisme controlat. Voldríem, també, que la nostra terra no segueixi agonitzant per falta de braços que la treballin, i que no passi a mans estranyes i especuladores. Voldríem (és demanar massa?), una Mallorca de cada dia més neta, amb unes voreres amb poc ciment i un interior sense turisme. Voldríem, per acabar, un poble lluitador, independent, revolucionari, igualitari i lliure.

Que per demanar no es perdi. Demanar no fa el preu

EQUIP DE REDACCIÓ:

Magí Ferriol Bauzá
Pere Fons Pascual
Joan Gelabert i Mas
Jaume Mestre Llombart
Onofre Sureda Ribas

HAN PARTICIPAT EN AQUEST NÚMERO:

Bartomeu Pastor Sureda, Enric Pozo Mas, Club Ciclista de Maria de la Salut, Jaume Santandreu Sureda i Independents de Maria.

EDITA: Associació Cultural FENT CARRERANY,
Sant Miquel, 11 07519 Maria de la Salut

IMPRIMEIX: Apostol y Civilizador.
Petra.

La redacció de Fent Carrerany
no es fa responsable de les
opinions dels qui hi escriuen

Nº DEPÓSIT LEGAL: PM-457/1986

Comte com a recompensa per la seva participació a la conquesta de 1229. Les terres de la Baronia d'Empúries dins les quals s'inclou Montblanc tenien dos dominis o propietaris: el directe (el senyor) i l'útil (el pagès). El domini directe el posseïa el senyor de la Baronia, amb drets sobre la terra i també sobre les persones que hi romanien o hi posseïen terres (drets jurisdiccional civils i criminals). El qui treballava la terra (pagès) mantenia el domini útil que podia vendre o transmetre als seus hereus pagant un "cànon" al propietari del domini directe (senyor). Els pagesos havien de pagar als senyors més d'un deu per cent de la collita anual a més d'altres pagaments. Al segle XV, el domini directe de Montblanc és de la Baronia dels Sant Martí i als segles XVI i XVII dels Sant Joan i dels Torrella.

D'aquesta alqueria, després de la conquesta catalana, en fou propietari del domini útil en Berenguer March de Tarragona (4), que ben bé podia ser oriünd de Montblanc i, d'aquí el nom. En un costat de Montblanc trobam el topònim de ses Tarragones.

Durant els segles XIII, XIV i XV dins el que nosaltres entenem per Montblanc hi havia diversos propietaris del domini útil (5).

A partir de 1341 i fins al segle XV la família Font apareix com a propietària d'una part de Montblanc (6) que anirà engrandint (7).

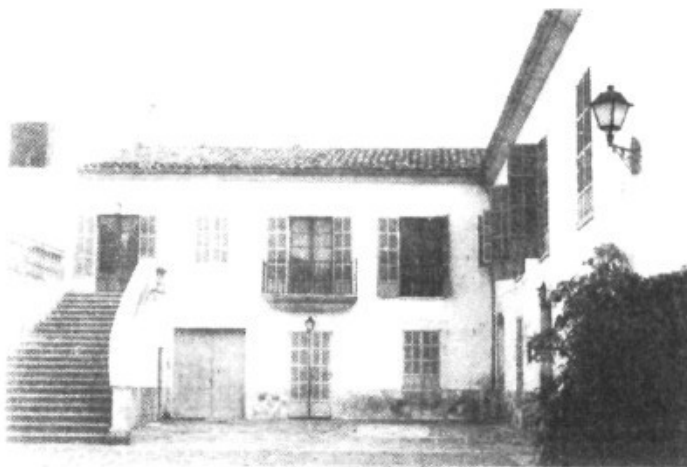
Posteriorment, l'any 1347 Pere Albertí (8) compra a Guillem i Francesc Font les parts que tenien a Montblanc. Per aquest document sabem que Montblanc confrontava amb les alqueries anomenades Columbars (actual Rafal Roig), Ero, Camfuyllós (son Fullós), Rafal Fontanes (podria tractar-se d'es Rafal) i amb Eriayn (Ariany).

Al segle XV Montblanc és dels Albertí (9). L'any 1416 Bernat Albertí de Montblanc fa inventari dels seus béns.

Ja al segle XV (10), un dels tretze propietaris ciutadans que Quadrado enumera com a compradors de terres a Sta. Margalida era en Pere Font, que adquirí d'Arnau Albertí, Montblanc i el Camp d'en Fiol.

Gràcies a l'amabilitat de l'amic Antoni Mas, investigador de Sta. Margalida, hem pogut consultar diversos contractes d'arrendament de Montblanc de principis del segle XVI.

Segons els Stims de 1578 (11) Ramon Desclapés, posseïa la possessió en alou de la baronia. Estava valorada en 9500 lliures. L'any 1606 Ramon Desclapés ven a Antoni Monjo de Sta. Margalida dues quarterades de terra de la possessió dita Montblanc, "alou de la Baronia

Clastra de Montblanc

òlim del Comte d'Empúries i ara de Joan de Sant Joan i dels hereus de Guillem Torrella". Tenia Montblanc per testament del seu pare Joan Desclapés, davant el notari Pere Joan Bordoy, l'any 1559 (12).

L'any 1694 consta com a propietari Domingo Belloto i amb una valoració de 16000 lliures (13). Els Belloto són una família de mercaders genovesos establerts a Mallorca a principis del segle XVII. Domenico Belloto, home molt ric, es dedicà a la introducció de gra a l'illa, per encàrrec del Gran i General Consell. Segurament adquirí Montblanc per compra.

La família Belloto s'extingí a la mort d'Elisea Belloto (1823) que no tengué fills del matrimoni amb Joan Morell Bordils i els seus béns passaren a la família dels Comtes d'Espanya (14).

(3) Busquets Mulet, J.: *El código latino arábigo del Repartimiento de Mallorca* (parte latina). B.S.A.L. Palma, 1953. Pàg. 24. Benialacam tenia una superfície de cinc jovades. 1 jovada = 16 quarterades. Total: 80 quarterades.

(4) A.R.M. M-5, fol. 84. "... In alqueria olim vocata Benialacam que nunc vulgarij vocatur Montblanch (sic)".

(5) A.R.M.-L.C. 1 f. 370.

(6) A.R.M. M-4 f. 121 v.

(7) A.R.M. M-5 f. 48. (ses Coves des Pilars).

(8) A.R.M. M-5 f. 82-84.

(9) A.R.M. T-650 f. 1-4.

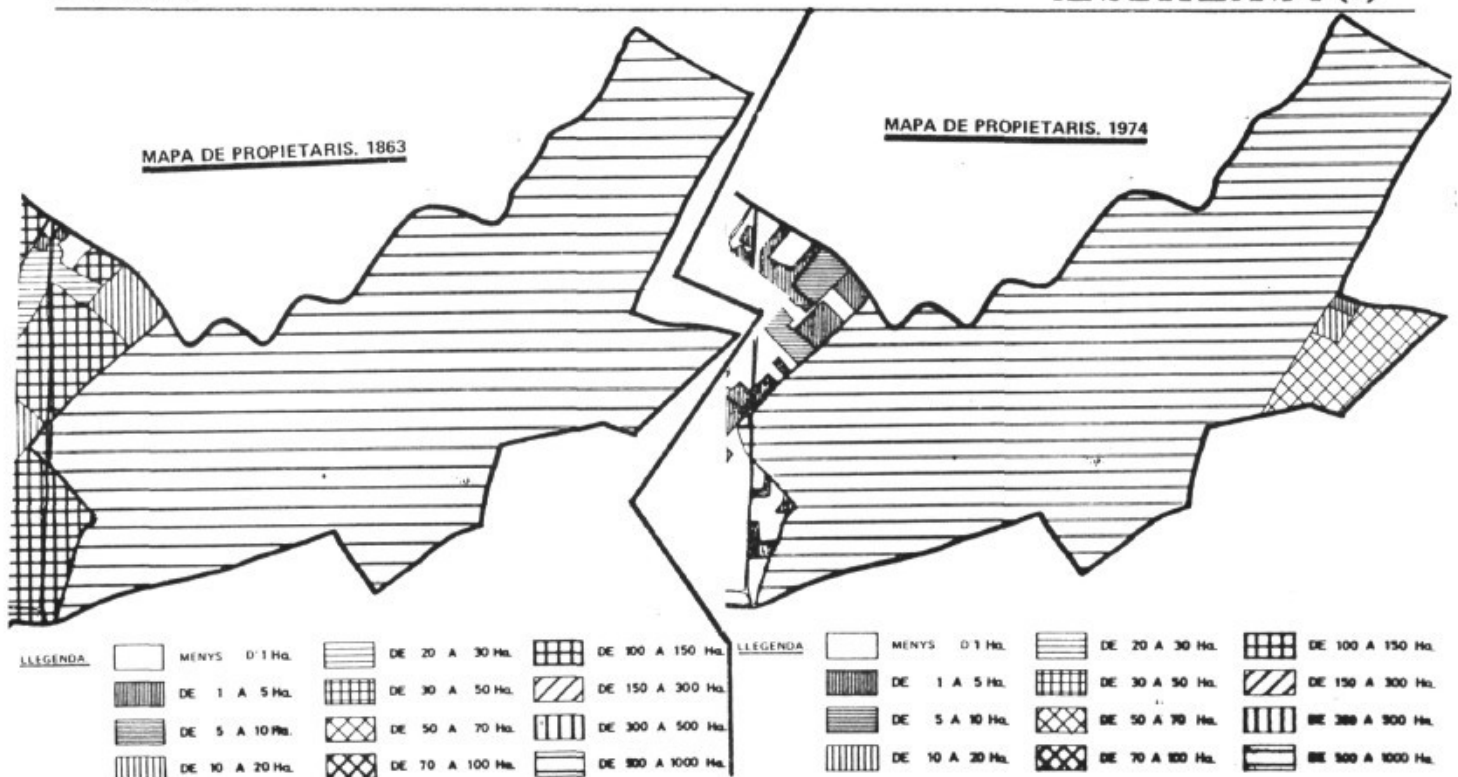
(10) Quadrado, J.M.: *"Forenses y ciudadanos. Historia de las disensiones civiles de Mallorca en el s. XV."* Imp. Josep Tous. Palma, 1939.

(11) A.R.M. D-1252 (any 1578).

(12) Rosselló Literas, Joan.: *"Els pergamins de l'Arxiu Parroquial de Santa Creu"*. Vol. II. Palma, 1989.

(13) A.R.M. D-1255. (1694).

(14) A.M.S.M. 161. (1695-1719).

A l segle XVIII la possessió tenia una valoració de 32000 lliures i 2000 lliures del bestiar.

A l'Apeo de 1818 (15) hi figura com a propietària Elisea Belloto, la darrera Belloto a l'illa de Mallorca.

Entre 1823 i la dècada de 1960 la possessió de Montblanc serà una de tantes propietats del Comte d'Espanya. D'entre totes, la més important era Defla, que havien obtingut pel matrimoni d'una Rossinyol amb el Comte d'Espanya el 1804, una cosa semblant a allò que havia passat amb la branca Belloto.

A la mort del Comte D. Josep Espanya i Dezcallar, el darrer Comte de Montblanc, els seus fills Josep, Carles i Mariano hereten la finca de Maria.

3. ESTABLITS I TRANSFORMACIONS (1960-1991)

Entre les dues dècades que van de 1960 a 1980 és quan Montblanc ha sofert les majors transformacions tant agrícoles i ramaderes com de canvis de propietat. Abans de 1980 (any 1937-38) solament s'havien venudes les 125 quarterades de son Guillot (a son Guillot i a Pere de son Boscà).

L'any 1934 hi ha un intent de venda de 25 hectàrees (35 quarterades) en parcel·les a can Barret (16). Més tard, l'any 1968 hi ha un segon intent d'establir "sa Tanca de son Gener" d'una superfície de 111 quarterades i 3 quartons (17). Quan moltes de les fites ja estaven posades i alguns arianyers interessats, la cosa tampoc va prosperar.

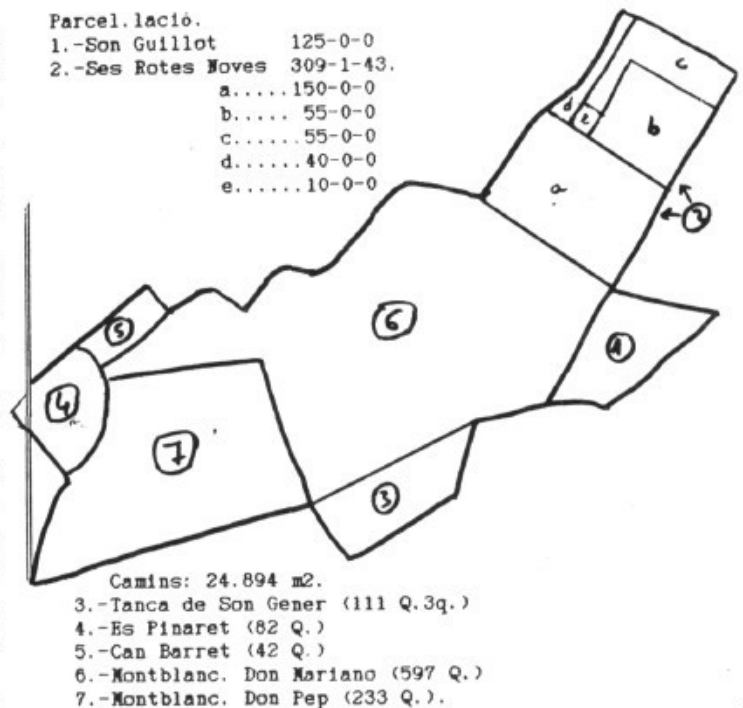
Es a partir de 1980 quan comencen les vendes

conjunts dels tres germans.

A la dècada dels anys seixanta d'aquest segle, les 1373 quarterades de Montblanc passen del PROPIETATS 1.991.

Parcel·lació.

1.-Son Guillot	125-0-0
2.-Ses Rotes Noves	309-1-43.
a.....	150-0-0
b.....	55-0-0
c.....	55-0-0
d.....	40-0-0
e.....	10-0-0

(15) A.M.S.M. Apeo de Garay de 1818. (Inclou Maria).

(16) Plànol de l'any 1934 aixecat per Nofre Sureda. Parcel·lació de 25 hectàrees a can Barret. Aquest plànol és propietat de don Mariano Espanya.

(17) Plànol de parcel·lació de son Gener, 1968. Propietat de don Mariano Espanya Morell.

Comte als seus fills Josep, Carles i Mariano (Explotacions Agropecuàries Montblanc S.A.). És a partir del 1960 quan es produeixen els grans canvis: perforacions d'aigua, nous conreus, introducció de ramat vacú intensiu, hortalisses...

L'any 1980 "Explotacions Agropecuàries Montblanc S.A.", ven a Jaume "Saco" de Santa Margalida 309 quarterades, 1 quartó i 43 destres, la totalitat de la parcel·la de ses Rotes Noves (veure plànol de parcel·lació), que posteriorment es dividirà en dues: una de 150 quarterades i l'altra de 159 quarterades, tornant esbocinar-se aquesta darrera en quatre subparcel·les: dues de 55 quarterades, una de 40 quarterades i la quarta de 10 quarterades. El camí d'entrada el tenen totes elles per son Fullós. També l'any 1984 "Explotacions Agropecuàries Montblanc S.A." ven, a l'altra banda de la carretera, 3 quarterades a Benet Darder i Josep Bauzà (ses Tarragones).

Posteriorment, i ja després del repartiment entre els tres germans de les aproximades 1315 quarterades que restaven, es produïran més vendes. Don Carles ven l'establiment que li correspongué en dues parcel·les: Es Pinaret i Camp d'en Fiol de 82 quarterades i, can Barret de 42 quarterades. El germà petit don Mariano fa el mateix en la Tanca de son Gener de 111 quarterades i 3 quartons. Encara, hi haurà un intent de venda, també per part de don Mariano, de ses Rotes Velles de 250 hectàrees (352 quarterades) a Meridional Mallorca S.A., que sembla de moment no haver prosperat. El tercer germà, don Josep, manté les millors terres (el Camp on hi havia el pomeral i arbres fruiters i, els Tancats i la garriga que confronten amb Ariany), terres de regadiu, cereals i de pastures (Camp d'en Fiol), on una bona guarda d'ovelles menja a plaer entre reixetes.

4. EVOLUCIÓ DELS CONREUS I LA RAMADERIA

La primera referència documental als conreus de Montblanc és de l'any 1416 (18). Es tracta d'un inventari de béns, pel que deduïm que s'hi

sembraven cereals, pastures i vinya.

Pels topònims registrats a un plànol de 1722 (19) sovintejaven els cereals, pastures pels bous i ovelles, vinya, un poc d'hortalissa prop del torrent pel consum de la casa, regada per una sènia.

Montblanc. Conreus, 1863

	Q.-q.-d.	Classe
Conreus	18	1a.
"	13	2a.
"	40	3a.
"	267-0-91	4a.
Figueres	1	1a.
"	2	2a.
"	1	3a.
Garriga	50	1a.
"	100	2a.
"	307-3-38	3a.
"	577-3-50	4a.
Figueres de moro	2-6	1a.

1.378-1-85

Font: Amillament de Maria, 1863.

Q.: quarterades (1Q.: 7103 m²)

q.: quartons (1q.: 1775,75 m²)

d.: destres (1d.: 17,7575 m².. 100 destres = 1 quartó).

Al segle XIX (1818 i 1863) (20) d'entre els conreus segueixen predominant els cereals (338 quarterades), la garriga (1035 Q.), les figueres (4Q.) i un poc més de 2 quartons de figueres de moro.

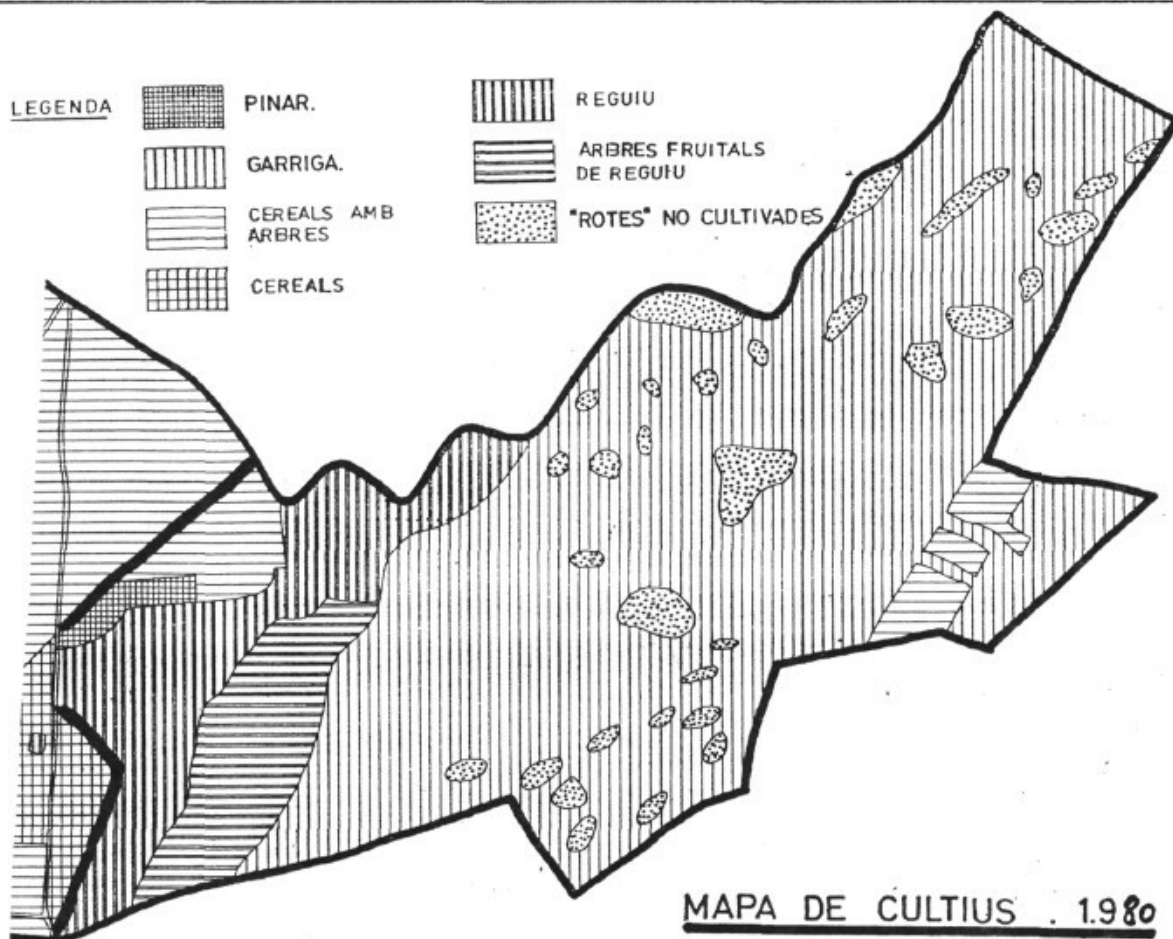
Entre l'acabament del segle XIX i primeres dècades del XX s'intensifiquen els "roters" a Montblanc. Majoritàriament eren de Santa Margalida i entraven a Montblanc per s'Estret i per son Fullós. Les primeres rotes que es guanyaven a la garriga serien: el Pinaret i can Barret, el sementer de davant ses Cases cap a Llevant, es Pou Bo, na Monja... Els primers anys es conreaven de pèsols, faves, civada... i quan les rotes tomaven als senyors introduïen figueres (can Barret, na Monja...) i pastures. Ja en temps de l'amo en Llorenç (21) es continuaren fent tancats, el gran tancat de figueres de moro guanyat a la garriga i envoltat de paret seca, i avui ja arrabassades; també de la seva estada i del sogre a Montblanc, són el pinaret de

(18) A.R.M. T-650 f. 1-4

(19) Plànol de Montblanc de l'any 1722 de Joanes Muntaner. Propietat de don Mariano Espanya. Es troba a les cases de Montblanc.

(20) Apeo de 1818 i Amillament de 1863.

(21) El primer majoral de Montblanc (1945-1961). El darrer pagès va ser el seu sogre Guillem Matas Bauzà (1927-45).

MAPA DE CULTIUS . 1980

l'entrada, i els pins de ses Rotes Velles-Caseta del Garriguer, Era Llobera,...

A l'acabament del segle XIX i primers anys del segle XX (fins l'any 1946, aproximadament) es posaren en conreu (treta de rotes) sementers dins ses Rotes Velles. Els margalidans entraven per s'Estret o per so n'Alegre. El sistema i els contractes variaven. L'amo de Montblanc, el majoral, llogava trossos de garriga per un cert temps i el roter s'encarregava de fer-los conradassos. La primera feina consistia en arrabassar mates, estepes, despedregar, fer clapers (car-amulls de pedres)... Els primers anys no solien pagar lloguer a canvi de posar en condicions la rota. S'hi sembraven pèsols, faves, civada, ... El contracte d'arrendament solia ser verbal i solia pagar-se la renda en espècies (productes). Majoritàriament els roters eren camperols desposseïts de terra o petits propietaris. L'augment demogràfic dels segles XIX i XX així com l'escassetesa de queviures afavorien l'augment de roters. Més tard i al llarg del segle XX també es començaran a treure rotes dins ses Rotes Velles. Els vilers entraven per son Fullós. La feina de roter era un treball d'hivern. Els darrers "administradors" de les rotes foren Domingo Cama i el seu fill Llorenç Cama de Sta. Margalida.

El sistema de rotes de Montblanc ens apas-

siona i no descartam en properes investigacions seguir-hi treballant.

La ramaderia, per la constitució física de la finca, ha estat des de sempre un capítol econòmic molt important. Era i és un gran complement i àdhuc a vegades part de la producció anava adreçada al consum del bestiar (ovelles, vaques,...)

Al segle XV (any 1416) ja hi havia a la possessió 7 parells de bous arcs per llaurar, mules d'arada, 50 vaques, egües, i someres per nodrir, porcs, 200 ovelles,...

Al segle XVIII (22) la ramaderia de Montblanc era nombrosa: 11 vaques, 259 ovelles, 20 truges, 210 cabres, 11 egües, 2 someres,...

S. CANVIS AL PAISATGE AGRÍCOLA

Montblanc havia estat fins l'any 1961 una explotació basada en el cereal i la ramaderia ovina. El reguiu era inexistent i l'aigua a l'estiu era insuficient per abastir els ramats. Hi havia un pou amb una sínia al costat del torrent enrevoltat d'oms.

La primera perforació d'aigua és de l'any 1961, la qual fou seguida d'altres, fins a un total de sis. A partir de 1980 s'hi han afegit tres perforacions (ses Rotes Noves i son Gener).

Entre 1960 i 1991 l'explotació passa de ser tradicional de secà (de cereals i ovelles), a

“modernitzada” de regadiu i amb una producció adreçada a la llet i a la carn. Montblanc es converteix així juntament amb s’Avall, en una de les vaqueries de races seleccionades més importants de l’illa. La inversió en infraestructura fou considerable: electrificació de la finca, conduccions d’aigua subterrània, aspersió, modernes vaqueries, cambres frigorífiques, embotellat de la llet... Sembla que la inversió no acabà d’anar del tot bé i de la producció de llet es passà a la fruita. Grans sementers d’arbres fruiters (cirerers, pereres, melicotoners, pomeres,...) donaven feina a exsecalladors lleidatans, i a homes i dones dels pobles veïnats. Si amb les vaques l’enfrontament fou amb s’Avall, la producció de pomes era amb Orient. Cap dels dos tengué massa continuïtat. Alhora uns quants amitgers conreaven parcel·les dins l’hort (carabassa de cabell d’àngel, pebres per fer pebrebò, farratgeres, alfals, blat de les Índies, sorgo,...).

A partir de 1984 el gran pomeral començà a arrabassar-se i es torna a una agricultura de cereals i ramaderia ovina. Encara en resten dos d’horts: el dels germans Vives (Burguets) i el d’en Martínez, que produeixen verdures d’hivernacle i exteriors.

Crec, sense por d’equivocar-me, que Montblanc fou una de les grans propietats (explotacions), que més tard arribà al canvi (1961-65), però també que en menys anys ha sofert més canvis (secà, regadiu, secà-regadiu / secà-ramaderia, regadiu-ramaderia, regadiu-verdures i arbres fruiters). Tots aquests canvis s’han produït en vint anys. Des d’aquestes pàgines convidam els economistes a endinsar-se envers l’estudi de la “Transformació d’una explotació singular”. Creiem que valdria la pena.

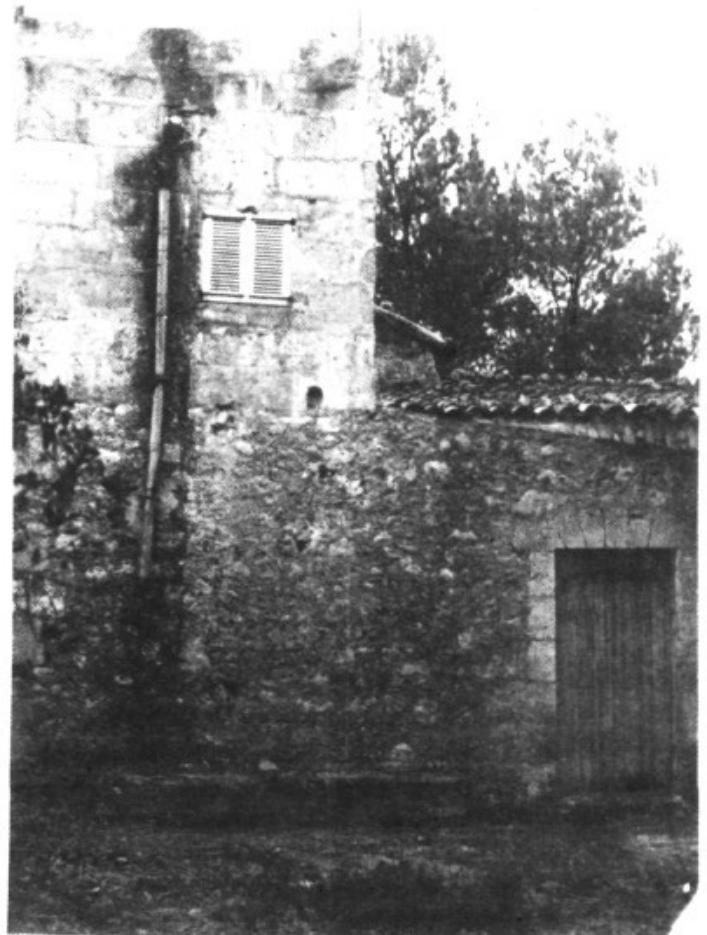
6. L’ALTRE MONTBLANC: LA CACERA, EL PAISATGE D’UNA GARRIGA MEDITERRÀNIA.

Per a nosaltres, com a historiadors i observadors del territori geogràfic i agrícola, de sempre han existit dos Montblanc ben diferenciats: el que envolta les cases, de terra conradissa i aigua i, la garriga (ses Rotes Velles, ses Rotes Noves, son Gener,...).

La garriga també ha desenvolupat un paper econòmic important envers l’explotació: ample espai per a les ovelles, llenya per als fornors (mates i estepes), rotes, i, el que era més important, l’esport de la caça; que antigament més que un esport era una manera més d’omplir el rebost (conills, llebres, perdius, tords,...) A la garriga es paraven lloses, llaços... La garriga abastava més de 1000 quarterades, comptant les

rotes conreades.

L’any 1908 per tal de millorar el control de la garriga es construí la “caseta des garriguer” i un nou camí per arribar-hi.

Caseta des garriguer

La garriga de Montblanc (ses Rotes Noves, ses Rotes Velles, son Gener,...) és típicament mediterrània (mates, estepes, algun ullastre aïllat, romaní, albons-porrasses, un redol de pinar i alguns pins aïllats,...).

La no existència de casetes (barraques) de roter, ens fa pensar que la proximitat de Sta. Margalida eis permetia d’anar a romandre cada dia al poble.

7. LES CONTRUCCIONS I L’HÀBITAT RURAL.

És ben segur i constatable, pels jaciments existents, que la zona de Montblanc estava habitada a l’època talaiòtica, romana i musulmana. La primera documentació escrita de l’existència de les cases és de 1416 per un inventari que fa una relació dels seus estris. Entre els objectes inventariats hi trobam: celles per cavalcar, bancs, taules, un molí de sang amb els aparells de moldre, olles de coure, fogons i calderes,

quatre llumeneres de ferro, gerres, una pastera per pastar, una ferrada per munyir, un cup per bullir vi, bótes, portadores,...; un llit de posts, màrfegues, llençols, un cofre, vànoves, flas-sades, més llits i llençols, tovalloles,... Sabem pel mateix document que hi habitaven vuit servents, a més de la família Albertí. De segur que hi havia molts més treballadors: parellers, pastors, porquers,...

Fina l'any 1945 la finca fou administrada per l'amo o pagès. Els senyors vivien a Palma i en comptades ocasions la visitaven ja que posseïen d'altres possessions com Defla, son Vanrell, son Rossinyol, son Puig,... A part dels treballadors eventuais, a l'època de les messes hi havia nombrosos jornalers fixos: parellers, mis-satges, pastors, porquers, vaquers, oguers, la família del garriguer. En temps de segar i batre s'hi afegien segadors, homes d'era, figuerelers,... De la mà d'obra se n'encarregaven els "amos". Hi havia vegades que s'hi arplegaven tres dotzenes de jornalers, sense comptar els roters, llenyaters, margers,... Eren anys d'un excés de mà d'obra i de misèria. Es llogaven per tot l'any, de Mare de Déu a Mare de Déu; anaven mantenguts, roba neta i, una saldada més bé escassa.

Les cases actuals estan construïdes sobre les velles. La dependència més antiga és la dels "amos" que té dos aiguavessos i dos portals, un davant i l'altre darrere. Posteriorment al segle XX s'hi afegiren la torre, amb merlets, semblants a la de Defla, i altres vivendes. El gran casal té orientació a l'est, amb un pati obert al qual hi donen totes les vivendes. A la clastra sobre un portal hi trobam una ceràmica de la Mare de Déu de la Salut de l'artista sineuer Josep Fons Frau, que si bé no porta data la feim de 1950-51.

Altres construccions abans dels "establlits" són la caseta del garriguer dins ses Rotes Velles que porta data de l'any 1908. Té cisterna interior, un sol aiguavés i una escala de caragol per pujar a la sala. Als voltants hi tenim la cova, una gran figuera i un preciós camí tot seguit de pins. A la partió entre ses Rotes Noves i ses Velles hi havia uns sestadors dels quals en resten les columnes i l'aljub.

Als voltants de les cases hi ha un bon grapat de porxos per a maquinària, ramat, un vell sestador, corral de bous, un après per munyir les ovelles, solts, tancats diversos.

Després dels establits de 1980 les construccions han augmentat, fins a un total de sis: dues dins ses Rotes Velles, una a sa Tanca de son Gener, una altra a can Barret i pinaret i una

quinta dins la propietat de don Josep Espanya.

Cases noves a Montblanc de Don Pep

8. SES ROTES VELLES I EL CAMÍ VELL D'ARTÀ

No és el moment d'entrar massa en valoracions en un dels fets més polèmics, i no poques repercussions en la passada legislatura (1988-1991); segur que els historiadors de les hemeroteques ho tendran molt complicat ja que les contradiccions i les valoracions han estat molt diversificades.

Tot s'inicià a partir d'una opció de compra sobre ses Rotes Velles (unes 250 hectàrees) per part de la societat mercantil "Meridional Mallorca S.A." al propietari don Mariano Espanya. Hi ha una aprovació inicial per qualificar els terrenys com a urbanitzables per part de l'Ajuntament amb data 4-5-1990, i posteriorment dia 11-10-90, per la Comissió Provincial d'Urbanisme. Això obligava l'Ajuntament de Maria al canvi de les Normes Subsidiàries de Planejament, a part de molts d'enfrontaments verbals, escrits als diaris, revista local, televisió, ràdio,... Tota l'illa semblava pendent de ses Rotes Velles.

Quan tot restava aprovat per l'administració local i autonòmica (C.P.U.), la infraestructura delimitada, els estudis acabats, i els polítics cansats d'anades i vingudes com madò Moreia ("amb un dit a n'es cul i s'altre a s'oreia"), vet aquí que l'empresa Meridional Mallorca no respon, no contesta. El poble dividit i desorientat; per a uns la idea era bona i donaria feina a la gent jove, per a d'altres seria una presa de pèl. Després de la reculada, la culpa la tenia la Crisi del Golf que s'estava dirimint en aquells moments, també el poc futur turístic de la zona i l'excés de l'oferta turística de l'illa, mentre que per a d'altra gent (entre els que ens hi comptam nosaltres), la prevista especulació havia fallat i els inversors havien fet anques enrere. La història ens ho resoldrà. De moment,

l'Ajuntament, en Ple celebrat dia 29-11-91, acordà nomenar un misser i un arquitecte per tal de realitzar un estudi per tornar requalificar aquests terrenys com a rústics.

Quant al Camí Vell d'Artà, volem fer una petita anàlisi històrica sense entrar en la legalitat del per què resta tallat en aquests moments. Des de temps immemorials la gent de Maria havia emprat aquest camí de carro per anar a Artà, al Bosc, a Binicaubell, a son Doblons, a son Guillot, a son Boscà. Record en certa ocasió, de petit, haver acompanyat mon pare a menar l'egua a l'ase d'es Bosc i haver creuat tot el camí. Avui, com hem pogut comprovar "in situ", ja no seria possible fer aquesta passejada sense haver de botar parets.

El Camí Vell de Maria a Artà ha sofert canvis d'emplaçament a través de la història. El traçat més antic i que hem pogut constatar a diferents plànols del segle XVIII i XIX era el següent: sortia de Maria cap a sa Carrera Plana, ja que el tram de s'Escola fins a can Masset no estava obert i era propietat privada de son Monjo. Després, a la dreta, per davant can Masset fins a es Pujol d'en Malondra, anava a parar a l'actual carretera de Petra que tampoc no existia; ja dins Montblanc, continuava per la partió amb es Rafal Roig i can Barret (el traçat actual pel Pi-

Cova del costat de sa caseta des garriguer

naret és modern), i sortia a ses Passadores del Torrent o Pontarró. Després seguia pel costat dels sestadors i Era Llobera i dret arribava a son Boscà. Ja al segle XX, i sempre dins Montblanc, va sofrir modifcacions a l'entrada (es Pinaret). Tot i això, fins a l'any 1980 el Camí Vell d'Artà (Camí Reial de Ciutat a Artà) va romandre obert i podia fer-se'n ús.

Bartomeu Pastor Sureda

Cases de Montblanc

TROBADA PSOE-PREMSA FORANA A MARIA

TROBADA DE LA PREMSA FORANA AMB LA CÚPULA DEL P.S.O.E

El passat dilluns, dia 23 de Desembre, al bar Es Xivarri de Maria de la Salut hi hagué un dinar-trobada entre els representants de les revistes de Premsa Forana de Mallorca i alts càrrecs del P.S.O.E. Hi assistiren representants de set revistes i de dos diaris.

Començarem a dinar al voltant de les 15 h. i a les postres hi hagué els discursos de rigor.

El Sr. Triay no va obrir boca, el Sr. Oliver, com a batle de Maria, es limità a donar els molts d'anys i bones festes, el Sr. Antoni Garcies, senador, ja es va estendre més i el Sr. Obrador va esser el que portà el pes de la xerrada.

Resumint direm que fou positiva pel dinar, un bon dinar, i per assabentar-nos que la campanya que el Sr. Aznar diu que el P.S.O.E. fa en contra del P.P. és certa, ja que el Sr. Obrador es va limitar a criticar tot el temps el Sr. Canyelles, censurant-li l'aplicació de nous impostos i la utilització del "rodillo" de la majoria que té.

No serà que ha tengut bons mestres a la Moncloa? Vegi's sinó l'aprovació dels pressupostos de l'Estat, o aquí el que passa a

l'Ajuntament de Calvià amb la Sra. Nàjera i ja més a propet, al nostre Ajuntament, en el qual, perquè parlar-ne, ells s'ho cuinen i ells s'ho mengen.

Quan ells són els que ho fan, està bé; si ho fan els altres, no. No ho entenem.

NADAL A MARIA

NIT DE MATINES

A les deu de la nit de dia 24 de Desembre, a l'església parroquial se celebraren, com és habitual, les matines o missa del gall.

Comptà amb la col·laboració dels nins del grup d'esplai Es Rebrot que presentaren les ofrenes i feren les pregàries i que a més a més són els autors del Betlem.

El coro parroquial es va lluir amb la presentació d'alguns villancecs inèdits.

En el transcurs de la missa poguérem escoltar el cant de la Sibilla, aquest any interpretat amb gran força de veu i molta seguretat per la nina Antonia Maria Sureda i Colombram.

Després de l'Evangeli tingué lloc el sermó a càrrec de Mosén Jaume Santandreu i Sureda que transcrivim seguidament:

NOU SERMÓ DE LA CALENDÀ

Jesús baixau a Ca Nostra
pel silenci de la nit
d'un Nadal que una altra volta
es fa proclama i desig.

Desig que es torna enyorança
quan us veiem tan petitó.
Quan enmig de tanta farsa
us encarnau per amor.

Amor que vol dir justícia,
germanor i llibertat.

Amor que bresta alegries
de viure tothom en pau.

La pau que mai no s'arranja
amb poders, diners ni enganys.
La pau que engendra el coratge
de cridar la veritat.

La veritat que les coses
anomena pel seu nom
i clama la Bona Nova
sense rebaixes ni pors.

Jesús vós sou la Paraula
d'un vell Déu enamorat
que, entendrit fins a l'entranya,
somnia un món de germans.

Somnia que els nins, les murtres,
les anyelles i els puputs,
com les altres criatures,
gaudeixin de l'aire pur.

Que els joves de Part Forana,
siguin peluts o pelats,
ressuscitin la nissaga
de dur la revolta envant.

Que els qui encetam la buranya
d'estar a mitjan camí
facem de la Terra, Pàtria,
arriscant barca i bolic.

Que els vells deixin les desfresses
pels balls de Tercera Edat
i tornin a la tendresa
de ser i dir-se ancians.

Que els qui comanden Ca Nostra
facin feina de valent
i deixant de xuclar roda
prenguin de tasca el govern.

Que la nostra esglésiola
per servir els marginats
es converteixi en tan pobra
que torni al primer Nadal.

Bonjesuset de la cova
perdonau-me aquest sermó.
Tot era per dir al Poble:
Per molts d'anys i bon torró.

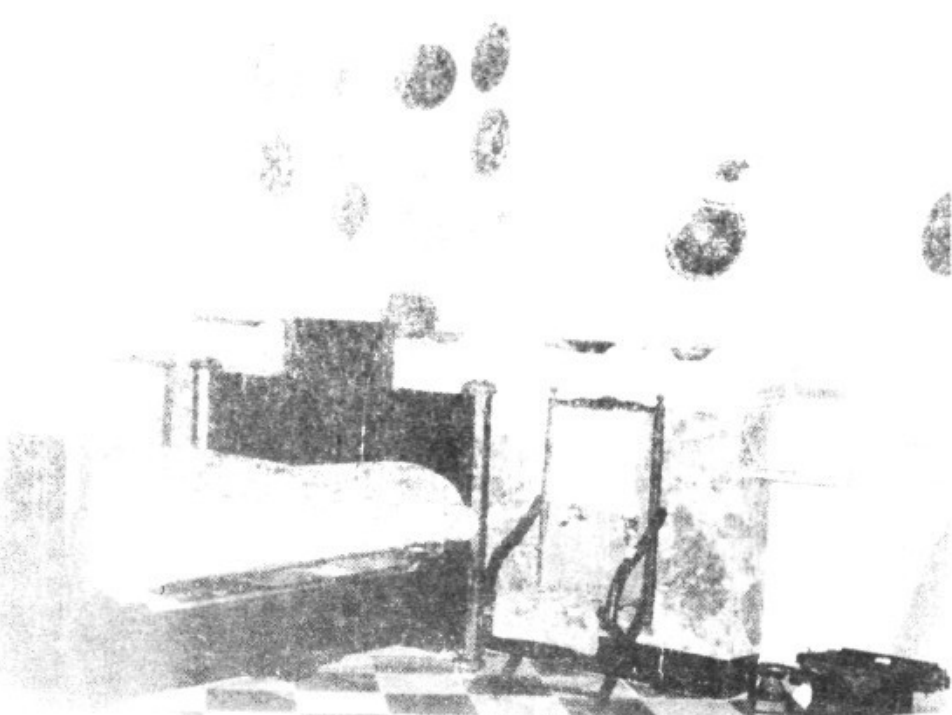
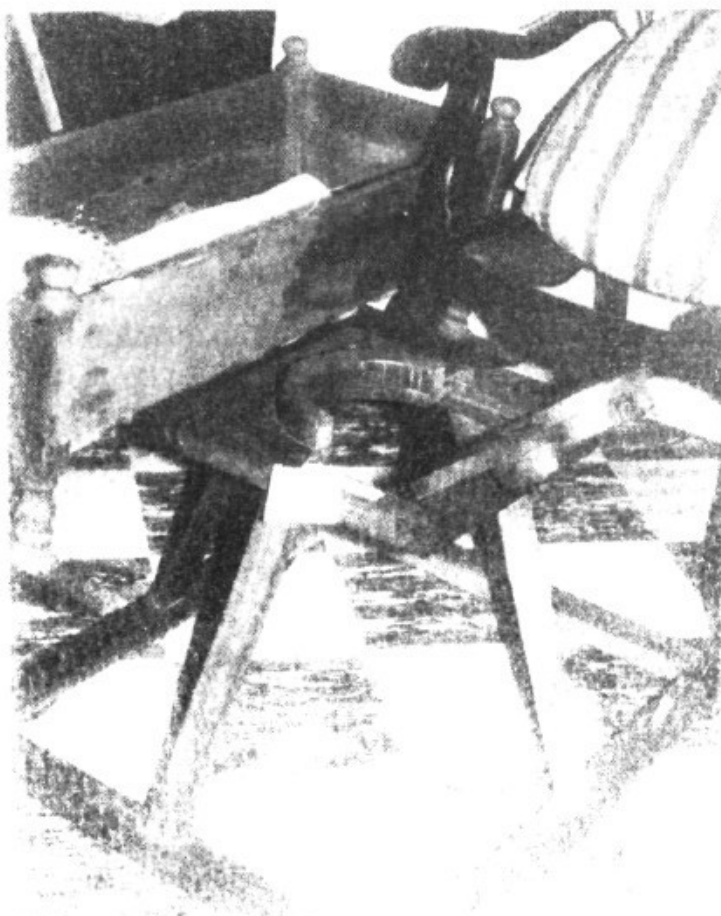
Nadal, 91 Jaume Santandreu Sureda.

A l'acabar la missa, a la Capella Fonda,
quedà oberta al públic l'exposició "Nadal de
Casa" que enguany consta d'objectes i estris
que empraren els nostres padrins i padrines
sobretot per a dur la casa endavant.

L'esmentada exposició restarà oberta al
públic al llarg de 15 dies i consta d'una gran

varietat d'estris i útils de gran valor cultural i que
foren de gran utilitat anys enrera.

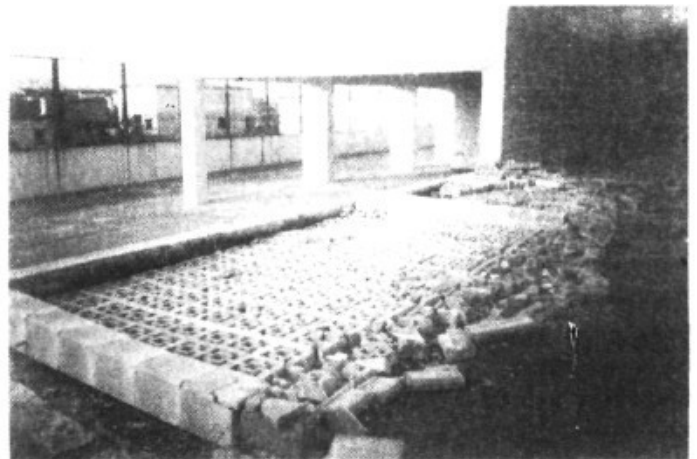
Onofre Sureda Ribas.

BULLIT DE NOTÍCIES

CATALINA SUREDA I COLOMBRAM GUANYA EL CONCURS DE POSTALS DE NADAL

El concurs de postals nadalenques que va organitzar l'Ajuntament va esser guanyat per na Catalina Sureda amb un muntatge sobre cartolina amb cera d'espelmes de colors. L'obra guanyadora va servir per decorar la postal en la qual l'Ajuntament va felicitar les festes als veïns de Maria i que es va repartir per les cases del poble. Enhorabona per la iniciativa!

va esser durant la nit i no es va produir cap desgràcia personal.

Procurin una altra vegada no aferrar les coses amb saliva dejuna.

És convenient que algun tècnic dirigesqui i revisi les obres.

ARBRES DE NADAL A DAVANT LES CASES.

Aprofitant els arbres sembrats a alguns carrers de Maria han estat col·locades bombetes de colors que han donat ambient de Nadal als carrers a l'igual que els llums col·locats per l'Ajuntament. Sens dubte ha estat una bona idea dels qui han aprofitat els arbres per crear aquest aire nadalenc. Ja sabem una altra utilitat per als arbres, uns arbres cada vegada més bonics i esponerosos.

LA VERGE DE LLUC A MARIA

El poble de Maria rebé a la Plaça de les Dones la imatge de la Verge de Lluc. Un bon grup de mariandos, amb la banda de tambors i cornetes de la localitat l'acompanyaren al local de la Tercera Edat i a l'església.

Fou acollida amb senzillesa i devoció pels qui hi creuen. Fou una acollida noble i respectuosa, gens embrutada per caciquismes i aparençes.

L'amo En Pep de s'Hort, membre de la Tercera Edat li dedicà dues gloses:

Oh, Mare de Déu de Lluc
a bon poble heu arribada
heu de dar una besada
o si no, una mirada
dau-li vós que jo no puc.

EL VENT FOU EL CULPABLE.

El fort vent que va fer dies passats fou el causant que la gelosia de material de construcció que els peons municipals havien construït durant el mes d'octubre a l'edifici de l'escola nova es vengués a baix. Ben curta ha estat la seva vida, quasi tan llarga com el temps que es va tardar en construir-la. Tanta sort que

BULLIT DE NOTICIES

Mare de Déu sou petita
i molt alta en es poder
dau-nos salut si pot ser
per tomar-li sa visita.

Foren quinze dies de devoció popular. El dissabte l'acompanyaren a Muro amb autocar. Enhorabona als organitzadors de la Tercera Edat.

ENQUADERNACIONS DE FENT CARRE-RANY

Els subscriptors que vulguin fer enquadrernar els dotze números corresponents a l'any 1.991 i altres, ja ens les poden fer arribar que nosaltres ja ens encarregarem de dur-les-hi.

El preu serà d'unes 2.200 pessetes.

CURSET PREMATRIMONIAL

Els dies 10, 11 i 12 de Gener, a les 20'30 h. hi haurà un curset pels qui pensen casar-se dins un parell de mesos.

CATEQUESI

La catequesi de sis a catorze anys, començarà el dia 12 de Gener, prèvia visita dels pares a la parròquia o a un catequista.

CONFIRMACIÓ

A principi d'any començaran les xerrades de confirmació pels joves que compleixin durant aquest any els devuit o més anys. Apun-

tau-vos. Per descomptat que és totalment lliure i voluntari.

CONCERT DE CANT CORAL

El passat diumenge dia 22 de Desembre a les 20 h., a l'església hi hagué un concert de cant coral a càrrec de la Coral local, "Verge de la Salut" que interpretà vuit cançons de tema nadalenc i villancecs.

PROGRAMA:

- El Desembre Congelat, de Manuel Olta, (popular catalana de Nadal).
- Joia en el món, de G.F. Haendel.
- El noi de la Mare, de E. Cervera.
- L'Estrella de s'auba, de M. Tortell.
- Muntanyes del Canigó, de N. Puig (Tradicional Catalana).
- Fum, Fum, Fum, de E. Cervera (Tradicional Catalana de Nadal).
- Cançó de Bressol, de J. Brahms, (Segle XIX).

-Santa Nit, de Franz Grüber.

La gent assistent ocupava un poc més de mitja església.

Organitzava el concert la "Coral Verge de la Salut" i com que no trobàrem cap patrocinador, també ho va ser.

És una llàstima que els estaments culturals, socials i polítics del poble no hi duguin un poc més d'interès.

Demografia

ENSHANDEIXAT!

L'amo en Martí Monjo Perelló, que morí el passat 8 de desembre a l'edat de 86 anys. Vivia al carrer Alexandre Rosselló, número 8.

L'amo en Miquel Ferriol Ribas, morí el passat 12 de desembre a l'edat de 87 anys. Vivia al carrer de Sa Quintana, número 34.

L'amo en Guillem Pastor Gual que morí el passat dia 21 de desembre a l'edat de 79 anys. Vivia al carrer Major, número 23.

L'amo en Joan Mas Font que morí el passat dia 25 de desembre a l'edat de 76 anys. Vivia al carrer Sineu, número 10.

Què descansin en pau.

IALHANFETA:

En Lluç Ferriol i Pons i na Francisca Isabel Bestard Villalonga es casaren a l'església parroquial de Lloseta, a les 17'30 hores de dia 7 de desembre.

Que el vostre amor no acabi mai.

TELEFONS D'INTERÈS

AJUNTAMENT	525002
Fax	525194
METGE	525265
APOTECARIA	525020
ESCOLA DE DALT	525083
ESCOLA DE BAIX	525252
CA SES MONGES	525144
LOCAL 3 ^a EDAT	525564
PARROQUIA	525033
GESA INCA: AVARIES	500700
BOMBERS	085
AMBULATORI D'INCA	502850
SON DURETA(Centraleta)	175000
AMBULANCIES S.S. (INCA)	502850
AMBULANCIES	200362
RECAPTACIO DE TRIBUTS DE LA CAIB (INCA)	505901
ADMINISTRACIÓ D'HISENDA D'INCA	505112
	505150

SERVEIS SANITARIS

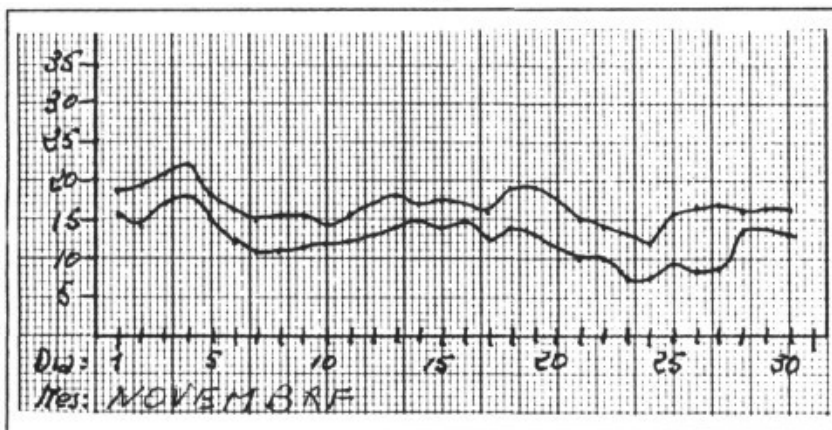
PUNT D'ATENCIÓ CONTINUADA DE SINEU:

Carrer Ponent, número 3.

- Per demanar hora al servei de Pediatria heu de cridar de 8 a 14 h. al **855043**

- Per urgències, a partir de les 15 hores heu de cridar al **520292**

- Preparació pel part, postpart, control de gestació i informació sobre anti-conceptius heu de cridar al **236624**

FLUMOMEIRIA		Temperatura Màxima
Dia 6	7l	22°C (Dia 4)
Dia 15	5l	Temperatura mínima
Dia 19	15l	75°C (Dies 23 i 24)
Dia 22	2l	Temperatura Mitjana
Dia 29	125l	145°C
Dia 30	05l	Mitjana màximes
		166°C
TOTAL: 285 LITRES		Mitjana mínimes
		125°C

GRÀFICA DE TEMPERATURES MÀXIMES I MÍNIMES

Tempspassat

GENER de 1987

- Sant Antoni: Festa d'hivern.
- 24 hores de ràdio.
- La Reforma Educativa.
- Conte per a allots i no tan allots.
- Pàgina Bíblica: Els Mags, l'Estrella i l'Herodes.
- La Lei de Normalització Lingüística.
- La Columna de la Llengua: Llengua i dialecte.

GENER de 1988

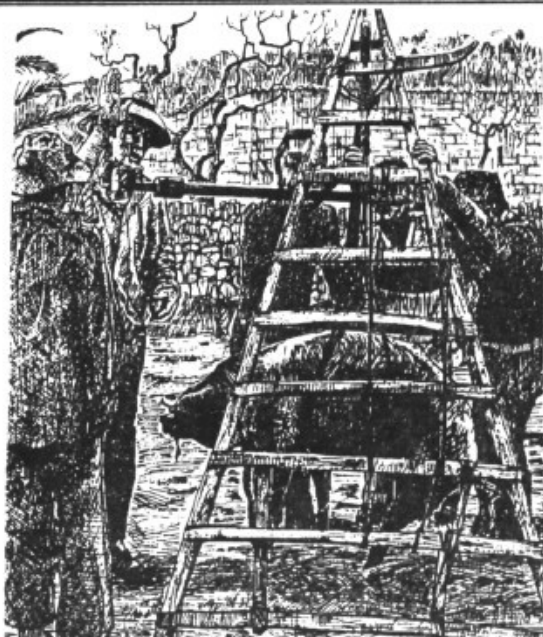
- L'Ajuntament no respecta la llei.
- El que s'ha escrit de Maria.
- La columna de la llengua: Lèxic Nadalenc.
- Sa Xerradeta amb En Biel Bergas, president de Fent Carrerany.
- Taula rodona: Tercera edat.
- Persones del poble.
- D'esquena a l'escola.
- Casa de la Vila.

GENER de 1989

- La columna de la Llengua: Noms d'oficis.
- La Societat Consumista.
- Des del Balcó de la Sala: El perquè de les Normes.
- Casa de la Vila.
- Carta als Reis d'Orient.
- Concert de Piano i cant coral.
- Correu obert.
- Feim Carrerany: Assemblea General Ordinària.

GENER de 1990

- Montblanc: L'altra cara.

- 1ª Exposició de Pere Alemany a Barcelona.
- Festes de Nadal.
- Sa Xerradeta amb l'amo n' Andreu Forteza.
- Casa de la Vila.
- Carrerany Esportiu: Exhibició escaquista del campió d'Europa, Alexei Dreev.

GENER de 1991

- Memòria R.A.M.: Nadal.
- Bases del tercer certamen de fotografia "Fent Carrerany".
- Sa Xerradeta amb en Joan Vives.
- Un problema ecològic: El preu de les ametlles.
- Punt d'Atenció Continuada a Sineu.
- Pere Alemany exposa a Bisart.
- Carrerany Esportiu:
- El club d'escacs de Maria campió de 2ª de Mallorca.
- Mariandos a la Cursa de l'indiot.

SA XERRADETA AMB ...

En el número 2 del Carrer Nou hi viu l'amo En Pau, un home de bona estatura, amable, amb ganes de viure, conformat i content.

Neix el 31 d'Agost de l'any 1900. És fill de Joan Colombram Mas i de Francina Maria Mieres Mestre. És germà de deu, dels quals en queden tres: L'amo en Pau, Na Francina M^a. que viu a Costa i Llobera i Na Catalina que viu a Sóller.

-L'amo en Pau, començarem per l'escola. Anàreu a aprendre lletra de petit?

*Quan tenia 7 anys anava a escola amb el mestre Balaguer. M'agradava anar a escola. El mestre digué a mon pare: En Pau pot ésser un mestre". Prest em compraren una cartilla, un "Juanito" i un manuscrit.

Als nou anys vaig combregar amb el rector Joan Munar. Quan em demanava la doctrina, em digué: Tu ho saps tot. Record que ens donaren un rollo de pasta.

L'AMO EN PAU
COLOMBRAM MIERES

-Ara l'amo en Pau recorda la mort del rector Munar i el fet de la seva germana Miquela i diu una cançó popular coneguda per molta de gent:

* El Rector Munar ja és mort
està enterrat i no xerra
saps que plora na Miquela?
els vidres del batiport.

-Hem sentit a dir que estudiàreu de capellà o frare. Què hi ha de tot això?

*Quan tenia 10 anys em passaren a la Missió. Com que em veien aprenent i bon al.lot, em volien fer missioner. Però resultà que era molt enyoradís i no vaig poder aguantar. Els missioners cridaren ma mare perquè no m'aturava de plorar. Ma mare vengué i ja me'n vaig anar amb ella. M'enyorava massa.

-En Pau té 10 anys, no li fa gens de por la feina i a casa seva n'hi ha molta. Què féreu quan tomàreu de la Missió?

*Em vaig posar a fer feina a ca nostra. Als 11 anys ja llaurava amb una egua als Gassons, una finqueta que comprarem. Per pagar-la mon pare anava a jornal i jo feia quasi tota la feina de ca nostra.

-Com llauràveu en aquell temps?

*Jo tenia quinze anys, era el segon i m'havia de cuidar de tot. Ja hi començava a haver arades de ferro. Nosaltres en comprarem una amb pala. L'estiraven una vaca i una egua. L'arada tenia un espigó que connectava amb el jou.

Als onze anys ja llaurava amb una egua als Gassons

El meu padri Mieres tenia dues someres que tiraven d'un carro amb jou.

-I com sembràveu?

*Sembràvem a eixams. El padri Joan m'ensenyava la manera de sembrar. Més tard la germana Francina tirava el gra dins el sol. Més endavant, el dit padri Joan, a un cosí i a mi ens comprà una arada amb rodes. Nosaltres posàvem una bístia per hom i fèiem uns bons solcs.

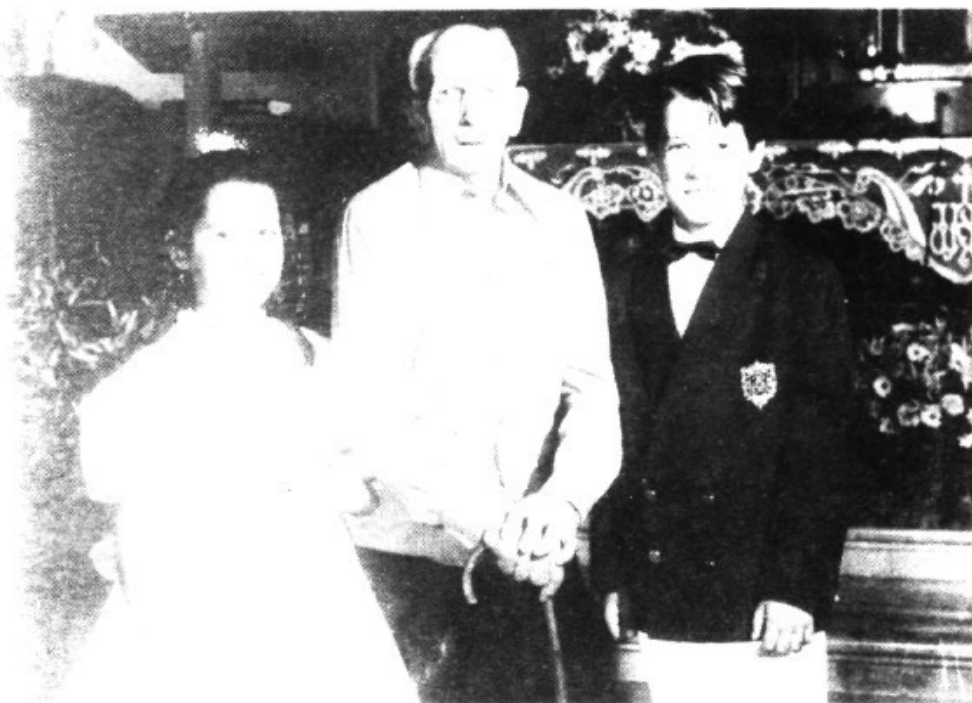
-Prest serà Sant Antoni, patró dels animal-

-Cantava la gent mentre passava a beneir-se?

*Sí, i en record algunes:

Sant Antoni ja és vengut
Déu sap si el tornarem veure
Dau-me beure, dau-me beure
dau-me beure d'un bon suc.

Tu Toni i jo Tonina
tots dos feim festa amb un sant
i el mal que jo vaig penant

ets. Ens agradaria saber com eren les beneïdes d'un temps?

*Jo passava molt de gust d'anar a veure les beneïdes. Les feien devora l'església. Tothom passava a beneir-se. Mentre el capellà beneïa, l'escolà parava la becina. Tothom manava les bísties a beneir. Els parellers, que eren molts, en aquells temps, colcaven damunt les bísties. Era molt de veure. Lavors no feien carrosses. Passava que quasi no hi havia carros. Jo en vaig comprar un i va esser, com diuen, de fulla de moro. Es va espenyar aviat i ma mare, que ja m'havia avisat, se'n rigué de mi i em va fer aquesta cançó:

Ja tenim es carro nou
lo que tu tan desitjaves
ara, que no te pensaves
que un altre hi fes es renou.

Ma mare em volia dir que havia tingut foc dins les sabates per comprar un carro abans que cap altre germà.

vós teniu la medicina.

Sant Antoni de Viana
és a dasset de Gener
si li donau un dobler
donau-li de bona gana.

Llavors el bestiar era molt important. Si es moria la bístia, un quedava desemparat; era més que ara un cotxe. El dia de ses beneïdes donaven estampes i la gent les posava dins les boals del bestiar perquè Sant Antoni ho protegís tot.

-Recordau qualque fet concret de les Beneïdes?

*Record que l'any 1.919, el dissabte de Sant Antoni, una a qui li deïa la meva allota, me va enramellar les cabeçades i aquest any vaig fer molta planta quan passava a beneir. Llavors només passaven un pic. Donaven beure amb una botella fora cap tassó. Quan havíem beneït i begut ja estava acabat.

-Vós cultivàveu la terra i el vostre pare

anava a jornal. Quina classe de feina feia el vostre pare?

* Mon pare feia barrobins. Feia els clots de les cisternes. Cobrava a sis pessetes cada dia. A Maria quasi no hi havia cisternes. Anaven als pous a cerca d'aigua amb gerres. Molts de dies, abans de començar la feina duïen aigua a la casa. -Hem sentit dir que l'any 21 posaren l'electricitat al poble de Maria. Diuen que vos en sabeu de prima d'aquest fet.

*Els germans Gual, venguts de Bons Aires, dugueren quatre doblers i posaren l'electricitat i la farinera. Jo estava llogat amb ells. El pals que necessitaven per a posar l'electricitat jo els vaig tragar del pinar de Roqueta amb el carro i el mul d'en Gual. Una vegada tot preparat es va fixar el dia per amollar la llum. Aprofitaren la Festa de la Mare de Déu. Era el dissabte de la Mare de Déu de Setembre de l'any 21. La gent esperava i esperava, tothom reunit a la plaça i a la fi li amollaren i tot quedà encès.

-Tenteu llum sempre?

*No, s'encenia a entrada de fosca i a les onze de la nit feien la senya i poc després s'apagava. Els Guals aprofitaven el dia per fer farina i la nit per donar llum. El motor feia molt de renou i se sentia a tot el poble.

Aleshores es feren algunes cançons:

Maria ja no és Maria
Maria ja és Ciutat
han posat electricitat
camió i adrogueria.

Maria ja no és Maria
Maria ja és Síneu
Han posat molí amb coa
i farinera en nom de Déu.

L'any 21 posaren l'electricitat a Maria

-Què més fèieu com a missatge d'en Gual?

*Record que me n'anava carregat de farina a Alaró i de tornada venia carregat de ciment, guix o calç. La dona de ca'n Gual ho venia a la menuda. Jo pagava i cobrava. El missatge, deia en Gual, no és en Pau, sinó jo.

-Diuen que també dúieu palla a Sóller.

*Sí, però la palla era el que manco. La qüestió era que dins cada llençol de palla hi posava blat, que llavors el venia d'estraperlo.

-L'amo en Pau ja comença a festejar un poc però no encara amb la que seria la seva. Quan vos casàreu i amb qui?

*Em vaig casar l'any 24 amb na Catalina Vives Gelabert. Ella només tenia 19 anys. Anàrem a missa i llavors, una vegada casats, ella se n'anà a ca els seus pares i jo a tragar terra d'una cuneta al Rafal Nou.

-Ara l'amo en Pau es posa una mica ansiós i diu:

*El primer infant va néixer mort i tot d'una em demanaren la dona per dida.

-Contau l'amo en Pau aquesta història.

*Uns senyors que vivien a Campos i a Ciutat, tengueren un nin i no tenien dida. Ven-gueren a demanar-me-la. La meva dona va anar a estar amb ells durant dos anys. Jo me vaig llogar per pareller a sa Cabana de Bunyola. El trist era que només em deixaven veure la meva dona qualche vegada i ben alerta que no m'hi acostàs massa.

Jo, per espassar-me l'amargura, mentre llaurava a la Cabana, componia qualche cançoneta.

-Encara les recordau, l'amo en Pau? L'amo en Pau pensa un poc i comença:

*Catalina agraciada
principi cerca tenir
jo somni sense dormir
l'amor que te tenc posada

i si em vessis qualche vegada
que no s'eixuga ma cara
de tanta pena tenir
i així podràs aplaudir
que ets sa meva esposa amada
que Déu del cel m'ha donada
fins a l'hora de morir.

Jo pos dubte que tu creguis
s'amor que en tu vaig posar
que d'aleshores ençà
jo no faig més que pensar
amb tu, clavellet humà,
amb l'infant que has de criar
de sang de les teves venes.

D'ençà que m'he apartat
de tu, roseta assutzena,
de nit i dia pas pena
mai visc amb tranquil.litat,
perquè jo, estant llogat
i tu per dida a Ciutat
com un que està castigat
dins una presó tancat
lligat amb una cadena.

D'ençà que em vaig departar
sempre estic amb agonia,
jo voldria, Catalina,
que amb salut i alegria
mos tornàssim aplegar.

-Realment, l'amo en Pau, estàveu apenat.

*Jo tenia molta pena perquè no havia fuit
mai de Maria i la meva dona no havia fuita mai

de mi.

-Després d'aquests dos anys llargs,
d'agonia, com deis vós, què féreu?

*Es va acabar tota la pena amb un pic.
Després del didatge jo me'n volia anar de sa
Cabana i l'amo no ho volia. Desitjava tornar a
casa nostra, amb na Catalina i viure tranquils.
L'amo, que aleshores em donava vint duros
cada mes, me n'oferí vint-i-cinc i que manàs sa
dona.

Així ho férem i quedàrem dos anys.

-I llavors?

*Estant a sa Cabana comanàrem un nou
infant i pensàrem que seria bo que nasqués a
Maria.

-L'amo en Pau i la madona Catalina co-
manaren a sa Cabana i els Reis els dugueren el
regal a Maria. L'amo en Pau és feiner, un bon
conrador i es posa a treballar per a ell a Maria.
Així ho conta:

*Quan mos n'anàrem de sa Cabana vaig
comprar un mul a l'amo i del mul i la collera i sa
cadena en vaig pagar seixanta duros. A Maria
conràvem cinc quarterades del metge Pelo,
cinc del Sr. Tauler i lo nostre.

-L'amo en Pau, sabem que vós, des de
petit, heu tengut vena religiosa. Contau-nos-ho
un poquet.

*Els diumenges sempre a missa. Si no hi
havia escolà anava a servir sa missa. Era aquell
temps que el capellà deia la missa cara a la paret
i en llafí. Llavors era necessari un escolà.

-L'amo en Pau sap contestar la missa amb
llafí: "Et cum spiritu tuo... Sursum corda...". Ell
ha estat home de fer feina de sol a sol. Els di-
umenges mentre descansava, visitava les terres
per preparar la setmana.

L'amo

En Pau, ja heu
entrat dins la
darrera desena
del segle, Déu
faci que
l'acabeu i
pogeu veure
néixer el segle
XXI i que tots
nosaltres hi
siguem pres-
ents.

Gràcies
per aquesta
agradable con-
versada i que
no sigui de cap
manera la dar-
rera.

Pere Fons.

OPINIO

VISCA LA TRADICIÓ! VISCA LA MONARQUIA!

Us ho de confessar. No m'hi sé acostumar a veure'l passejar tan tranquil.lament pels carrers de Ciutat, amb el seu vestit vermellós, sac a l'espatlla, campaneta a la mà esquerra, repartint caramels a les criatures, mentre aprofita per encolomar-te un fullet de propaganda de l'establiment o establiments que l'han llogat durant aquests dies.

I què us esperàveu? Són massa anys de mamar les mateixes històries, perquè en qüestió de pocs anys venguí un betzol de fora i com una tramuntanada imparable se'n dugui a fer punyetes tota la meva infantesa i el món que bastiren els somnis i la il.lusió dels dies de Nadal.

Raons? Totes les que vulgueu, i un parell més. En primer lloc és un estrany. Un estrany, absolutament aliè a les nostres festes nadalenes. Un personatge nòrdic, passat pel sedàs ianqui, i que se'ns ha infiltrat com un producte televisiu més.

També, si us he de ser sincer, em sembla massa blanc, perillosament massa blanc, d'un blanc de neu, que en cap moment no podem associar a la nostra realitat climàtica i geogràfica, més aviat càlida i moruna.

A més, aquest personatge va associat a tot un muntatge que, a més de ser-nos estrany, no podem ignorar que ha suposat un costum absolutament nefast per al país. Això d'haver de fer un Arbre de Nadal amb llumets que decori les nostres llars, suposa que milers de pins són cruelment arrabassats per acabar agonitzant dins l'entrada o el menjador de ca nostra; i per tant, i això és el pitjor, suposa que la nostra gent va deixant arraconat el bell costum de fer el Betlem, amb les delicioses figuretes de fang que donen feina a tants d'artesans de les nostres terres.

Finalment, jo parlaria d'una argumentació d'ordre econòmic. Si abans n'hi havia prou de fer una despesa nadalenca amb les juguetes, ara, els nins ja no s'hi conformen i reclamen una doble assignació.

Com podeu veure les coses estan canviant i no, precisament, per a bé. La defensa dels valors monàrquics tradicionals que en Melcion, en Gaspar i en Baltasar han representat i representen per a la nostra màgica memòria col.lectiva

necessiten d'una contraofensiva que a manera de migjornada se'n dugui per amunt, cap a ca seva, aquest intrús de barbes blanques que ens ha envaït el nostre Nadal tradicional.

Cridau ben fort: Visca la Monarquia! Visquen els Reis (d'Orient, és clar)!

Joan Gelabert

REPLICA A UN ARTICLE DE GABEMAS AL DIARIO BALEARES.

Aquesta rèplica que segueix, va esser enviada al Diario BALEARES arrel d'una crònica de Gabemas sobre un ple celebrat pel nostre Ajuntament. Per causes que no ens han aclarit de manera satisfactòria no va esser publicat al mateix diari tal com marca la Llei Orgànica 2/84 de 26 de març de Dret de Rectificació. Després d'això, decidírem publicar-lo a la revista "FENT CARRERANY".

Sr. Director del Diario BALEARES:

En relació a les informacions aparegudes al seu diari el dia 3 de desembre a la pàgina 23, sobre la desqualificació dels terrenys de Montblanc, Pere Ribas Colombram, en representació de la candidatura Independents de Maria, acollint-se al dret de rèplica d'acord amb la Llei Orgànica 2/84 de 26 de març de Dret de Rectificació, sol.licita inclogui al seu diari el següent escrit de rectificació:

En aquest mateix diari es publicà el dia 3 de desembre una crònica de Maria de la Salut en la que Gabemas donava compte de la Sessió Plenària que va celebrar l'Ajuntament el dia 30 de novembre.

La informació a què ens referim és un exemple perfecte de "desinformació" intencionada. Llegint-la dona la impressió que el corresponsal no explica el que va sentir en realitat, sinó el que li hagués agradat sentir. Anem per parts.

En el punt sisè de l'ordre del dia el batle va presentar la proposta de contractar els serveis d'uns tècnics per a la revisió de les NN.SS, proposta que es va aprovar per unanimitat. Posteriorment es va donar compte de la moció presentada pel regidor independent Pere Ribas per

modificar les NN.SS. El regidor va argumentar que la presentació d'aquesta moció estava motivada pel fet que el temps passava i la majoria socialista encara no havia posat fil a l'agulla per emprendre la modificació de les NN.SS. amb la finalitat de requalificar com a rústics els terrenys de Montblanc, tal i com figurava al seu programa electoral.

Gabemas diu que el batle va aprofitar aquesta ocasió per criticar els Independents dient que era culpa seva que mai s'hagués plantejat aquest problema. Però l'únic que va dir el batle fou que no s'havien modificat les NN.SS. perquè "la burocràcia és lenta". Finalment el corresposal afirma que el batle va sentenciar: "Si hagués estat per mi mai haguéssim tengut aquest problema perquè el PSOE s'oposava a la urbanització". Però el batle no va pronunciar aquestes paraules i, si ho hagués fet, hauria incorregut en una falsetat molt considerable. Convé recordar que també

el PSOE va ser inicialment favorable a la urbanització de Montblanc (tan curta pot arribar a ser la memòria). Reconeixem que la qualificació dels terrenys de Montblanc com a urbanitzables va ser un error, però un error de tots. Per què aquest intent reiterat d'atribuir l'equivocació només als Independents?. Tots en tenim la resposta: electoralment fou útil jugar al victimisme, però de tant en tant haurem de recordar la veritat, que el poble té dret a conèixer.

El corresposal Gabemas centra la seva atenció i el seu comentari en un únic punt del Ple, però n'hi va haver d'altres que també foren importants: una polèmica adjudicació de la segona fase de les obres de sanejament, i l'aprovació de la moció del grup Independent per l'autodeterminació amb els vots favorables del regidor d'aquest grup i de dos regidors del PSOE i l'abstenció de tots els altres.

LDM.

CONVOCATÒRIA

ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA

Tots els socis de l'Associació Cultural FENT CARRERANY queden convocats a l'Assemblea General Ordinària que tindrà lloc dissabte dia 18 de Gener de 1992 a l'Escola de Baix, a les 19 hores, en primera convocatòria i a les 19'30 hores, en segona convocatòria, amb el següent ordre del dia:

1. Lectura i aprovació de l'acta anterior.
2. Estat de comptes.
3. Proposta d'activitats per a l'any 1992.
4. Pressupost per a l'any 1992.
5. Precs i preguntes.

Una vegada acabada l'assemblea es farà un fogueró i una torrada per a tots els socis.

Esperam la vostra assistència.

La junta Directiva.

Carrerany Esportiu

FRANCESC J. MESTRE I MONTSERRATE MUNAR ASCENDEIXEN A PREFERENT I 1ª RESPECTIVAMENT.

Malgrat unes actuacions discretes, respecte a la classificació final d'en Jeroni Bergas i d'En Gaspar Mas, es poden destacar els èxits d'en Francesc Mestre que, amb tan sols 16 anys, obté la màxima categoria il·lenca (Preferent), i també destacar l'ascens a 1ª d'en Montserrat.

El campionat de Mallorca es disputà a "La Salle", i el guanyà per 1ª vegada En Ramon Galiana (Nº 20 a l'Open de la Beata, darrera del campió en Jeroni Bergas), de forma clara i amb autoritat inusual, 9 victòries de 9 partides.

SA POBLA, REUNEIX LA FLOR I NATA DE L'ESCACS JUVENIL DE MALLORCA

Des del 20 de Desembre fins el proper 11 de Gener, es disputa al museu de Sa Pobla el campionat juvenil de Mallorca i les tres places per poder assistir al campionat de Balears.

Ressalta l'excel·lent organització, amb una participació de 38 escaquistes on no hi manquen les figures consagrades d'aquesta edat i futur de l'escacs mallorquí.

El torneig, després de dues rondes, sembla que serà molt equilibrat entre els nou primers cap de sèrie.

I per poder fer-se una idea del ramellet

d'escaquistes, vegem un breu resum del seu historial:

-Lester Tattersal (Calvià): 2 vegades subcampió d'Espanya Cadet.

-Alejandro Martinez (Son Oliva): Actual Campió de Mallorca Juvenil.

-Beatriz Polo (Son Oliva): Campiona Cadet de Balears, Campiona absoluta femenina de Balears.

-Pere Mascaró (Sta. Margalida): Integrant de l'equip campió de Balears.

-Francesc J. Mestre (Maria de la Salut): Campió Cadet de Mallorca.

A més a més En B. Vallespir i Tomeu Alenyar d'Alcúdia, B. Nadal de Binissalem ... que juntament amb poblers, manacorins, ciutadans, mariandos, ... conformen un quadre excepcional.

Al proper número analitzarem els resultats definitius i les actuacions dels nostres representants: F.J. Mestre, M. Mascaró, i els cosins Buñola.

Ja només ens queda desitjar un feliç any nou a tots els lectors i esper que a nivell escaquista segueixin progressant i obtenint èxits tan ressonants, que han fet conèixer el nom del nostre club i de Maria de la Salut, arreu de totes les illes i de l'Estat Espanyol.

Enric Pozo Mas.

CICLISME: PLA DE MALLORCA

El divendres dia 20 de desembre, a Sineu, se reuniren els representants dels distints Clubs Ciclistes, tant organitzadors com participants, del trofeu ciclista Pla de Mallorca per tal de començar a parlar de la vuitena edició que se desenvoluparà a la temporada competitiva de 1992. La competició del Pla de Mallorca "Gran Premi La Caixa", és una prova totalment consolidada que ofereix poques variacions respecte als anys anteriors. Les mateixes categories, els itineraris, pot ser, amb alguna modificació obligada per reformes a les vies circulatòries, i les dates semblants als anys precedents. Començarem el diumenge dia 26 d'abril per continuar els dies 1, 10, 17, 24 i 31 de maig mentre que la jornada final serà el diumenge dia 7 de juny, molt possiblement a la

Maria Antònia Márquez.

Carrerany Esportiu

localitat de Sencelles. La primera etapa podria ser la cronometrada inicial sobre el mateix itinerari del 91 i la tercera jornada serà a Lloret. Les altres encara estan per decidir.

NADAL I PRINCIPI D'ANY

Haureu pogut veure que el Club Ciclista Maria de la Salut ha preparat una intensa programació per a les festes de Nadal i començament de l'any nou. Aquesta es va iniciar el passat diumenge dia 22 de desembre amb la "Carrera del Pavo" que comentam a un altre apartat. La continuïtat fou el dissabte següent, dia del innocents, amb un sopar de tots els socis, ja som més de cent, i les seves famílies per tal de felicitar-mos les festes i el nou any. Però, com que les festes de Nadal no poden passar sense una bona xocolatada amb ensaïmades, la continuació serà el dissabte següent, dia 4, a una vetllada per a la qual prepararem una caldera de xocolata i moltes ensaïmades per a tots els ciclistes familiars.

Això no és tot, perquè el dijous dia 2 anàrem a Ciutat per fer-mos una revisió mèdica a fons. Fòrem més de dues dotzenes i el metges que ens atengueren foren el doctors Teo Cabanes, de la Federeació Espanyola de Ciclisme, i Tomeu Marí, de la Territorial Balear, els mateixos que vendran a Maria el segon divendres del mes de febrer per pronunciar una conferència de medicina esportiva. Serà dia 14 a les vuit del capvespre a un acte al qual convidam tota la gent que hi vulgui assistir.

Tampoc ens oblidam que una de les festes més tradicionals a la nostra illa és la de Sant Antoni, per fer una jornada de bulla i per no espenyar la festa als quintos, prepararem un fogueró el dilluns de Sant Antoni, que serà dissabte dia 18, al qual torrarem, cantarem i ballarem amb la companyia d'alguna ximbomba o guitarra.

LA CARRERA DE L'INDIOT.-

Any rera any, la família ciclista balear se reuneix el diumenge anterior al dia de Nadal per participar en una jornada competitiva denominada la carrera de l'indiote que no es podria desenvolupar a altra barriada millor que a la de

En Simó Darder

s'Indioteia de Palma. Les distintes curses tenen com a escenari els carrers de l'esmentada barriada o del polígon industrial de Palma, amb molta amplitud i molt bona superfície.

Hem de destacar que tots els ciclistes que durant la propera temporada defensaran els colors del nostre Club Ciclista acordaren que si guanyaven algun indiote seria pel sopar del dia 28. La cosa hagués pogut anar millor però, malgrat tot, en tindrem dos que guanyaren les germanes Magdalena i Maria Antònia Màrquez.

Les competicions començaren a les nou i mitja del matí amb les alevins on dues de les nostres representants, Magdalena Màrquez i Victòria Montiel, aconseguiren les dues primeres posicions de les femines. La classificació va romandre de la següent manera:

- 1.- Antoni Martorell (Ciclos Gomila) 8-06
- 2.- Pere A. Mestre (C.C. Sineu) 8-07
- 3.- MAGDALENA MÀRQUEZ (M^{ra} de la Salut) 8-09

Carrerany Esportiu

- 4.- VICTÒRIA MONTIEL " " " " 8-09
 5.- *Magdalena Real* (Petra-Prefama) 8-13
 6.- MARGALIDA MUNAR (M^B de la Salut) 8-41

A continuació competiren els infantils i les fèmines cadet. Foren onze que completaren tres voltes al circuit i Daniel Estarellas se va haver de conformar amb la segona posició, va trobar a l'argentí Retolaza més fort i, pot ser, més intel·ligent i el va guanyar. Les "nostres" Maria Antònia Márquez i Magdalena Beltran foren les dues millors de la seva categoria. Aquesta va esser la classificació:

- 1.- Christian Retolaza (Isla Mallorca) 23-21
 2.- DANIEL ESTARELLAS (M^B de la Salut) 23-21
 3.- Andreu Barceló (Isla Mallorca) 23-21
 4.- PERE ROCA (M^B de la Salut) 23-21
 5.- FRANCISCO J. MULET " " " " 23-21
 8.- ANTONI OBRADOR " " " " 23-30

Les fèmines quedaren de la següent manera:

- 1.- M^B ANTÒNIA MÀRQUEZ (M^B de la Salut) 23-30
 2.- MAGDALENA BELTRAN " " " " 23-33

La resta dels nostres representants competiren a la prova per a veterans i socials que completaren deu voltes. Hi hagué 64 inscrits, dels quals 22 foren socials. No hi hagué escapades importants, tan sols, el fort ritme de la cursa, els canvis de ritme i el fortíssim vent forem les causes per les quals alguns ciclistes quedaren distanciat del gran grup davant on Simó Darder, Tomeu Arbona i Ferriol Colombram havien aguantat molt bé. Aquest darrer va patir problemes musculars a les darreres voltes que el distancien del primers. Es va retirar Gabriel Vanrell. La classificació fou aquesta:

- 1.- Francesc Trujillo Vet. A (Tenis-Arenal) 1-00-45
 2.- Gabriel Abraham Vet. C (Cidos-Torres) 1-00-46
 28.- SIMÓ DARDER Social (M^B de la Salut) 1-01-17

- 35.- TOMEU ARBONA " " " " 1-01-30
 39.- FERRIOL COLOMBRAM " " " " 1-02-18
 41.- FERRIOL ROIG " " " " 1-07-10
 42.- ESTEVE BERGAS " " " " 1-07-55
 43.- ANTONI CASTELLÓ Social (M^B de la Salut) 1-08-32
 44.- JOAN CASTELLÓ " " " " 1-08-32

A la resta de les carreres programades per a la mateixa reunió ciclista hi participaren els germans Antoni i Rafel Mulet en, aficionats, i Rafel Ferriol en veterans.

PANERA DE NADAL.-

El nostre Club Ciclista va sortejar una gran panera de Nadal que es va adjudicar a la papereta que coincidí amb les tres darreres xifres del cupó de l'ONCE del passat dilluns dia 23 de desembre. El número premiat va esser el 720 i el seu posseïdor va esser en Miquel Reynés, membre del Col·legi Balear d'Arbitres i Cronometradors de Ciclisme.

LA NOVA TEMPORADA

El Club Ciclista Maria de la Salut es disposa a començar la temporada nova amb noves il·lusions i, també, noves incorporacions a la plantilla de l'equip, destacant com a novetat més important la formació d'un equip femení que estarà integrat per sis nines. Continuarem amb els nins, amb un equip del mateix número de ciclistes. Tot seguit vos presentam la llista i algunes dades dels que defensaran els nostres colors:

* VICTÒRIA MONTIEL LLABRES; iniciarà la segona temporada competitiva, després d'algunes victòries a la temporada que acabam de finalitzar.

* MAGDALENA MÀRQUEZ RIBOT; de Petra, categoria Aleví, serà el segon any de competir a les distintes curses, procedeix del C.C. Illa de Mallorca.

* MARGALIDA MUNAR CASTELLA; de la mateixa categoria de les anteriors i, també al segon any de competició federada, arriba del C.C. Illa de Mallorca.

Carrerany Esportiu

* **MARIA ANTÒNIA MÀRQUEZ RIBOT**; iniciarà la tercera temporada competitiva en categoria cadet, després de pertànyer al C.C. Illa de Mallorca. A la temporada 1.991 fou Campiona de les Balears Cadet-femina, a més de quedar setena al campionat d'Espanya.

* **MAGDALENA BELTRAN PERICÀS**; de la mateixa categoria que l'anterior, arriba del C.C. Comercial Vallori.

* **MARIA JESÚS BELTRAN PERICÀS**; germana i de la mateixa categoria que Magdalena, debutarà al ciclisme de competició amb el nostre Club.

* **DAMIA BARCELÓ RIUTORT**; nascut a Petra fa onze anys, debutarà al ciclisme en categoria aleví, després d'haver competit alguns anys en moto-cros.

* **GUILI FEMAS BERGAS**; iniciarà la tercera temporada en categoria infantil, després de passar un any amb el C.C. Sineu i un altre amb nosaltres.

* **LLORENÇ SEGUÍ ARTIGUES**; malgrat la seva lesió tots desitjam torni esser el d'abans. L'any 90 aconseguí 21 victòries i el Campionat de les Balears d'alevins. El passat, dues victòries, set segones posicions i el sub-campionat autonòmic. Continua a la divisió infantil.

* **DANIEL ESTARELLAS MASSANET**; s'estrenarà a la categoria cadet després de tres anys de competició. Vuit victòries el 89, amb el C.C. Petra, i altres dotze el 91 a més del campionat de les Balears d'infantils.

* **ANTONI OBRADOR LLOMPART**; serà la tercera temporada com a ciclista federat, estrenant la categoria cadet. Sempre ha estat amb el nostre Club.

* **FRANCISCO J. MULET MÀRQUEZ**; natural de Palma, de la mateixa categoria que els anteriors després de passar pels Clubs Ciclistes Torrens, Petra i Leo's. Aconseguí onze victòries al 89 i altres sis l'any passat.

* **PERE ROCA SIQUIER**; germà del que alguns anys fou conegut ciclista aficionat Mateu. Arriba a la divisió cadet després de passar dos anys amb el C.C. Pollença i un amb l'Illa de Mallorca. Natural de Búger.

A la llista que acabam d'esmentar, com a noves incorporacions, hi hem d'afegir la de Juan Manuel Marquez, el pare de Magdalena i Maria Antonia, el qual ha estat el preparador físic que ha posat a l'abast del ciclistes del nostre

Club, una preparació que, estam segurs, serà determinant a l'hora de la temporada competitiva i els mesos d'estiu. Hem d'agrair públicament al llarg dels mesos d'octubre, novembre i desembre.

No podem tampoc oblidar que tendrem també una nombrosa representació dins l'àmbit del ciclisme social i més concretament a la competició del trofeu ciclista "Pla de Mallorca-Gran Premi La Caixa". Tan sols presentam la llista dels ciclistes que esperam hi participin amb el Club Ciclista Maria de la Salut, independentment de les "sorpreses" que puguin sortir el darrer moment: Ferriol Colombram, Simó Darder, Ferriol Roig, Rafel Mulet, Manuel Fernandez, Tomeu Arbona, Sebastià Salom, Joan Castelló, Antoni Castelló, Antoni Font, Antoni Mas, Pep Payeras, Joan Estarellas, Joan Seguí, Biel Vanrell Felani, Biel Vanrell Mascaró, Miquel Salom i Esteve Bergas.

Com podeu veure, hi ha alguns noms de totes les categories que se repeteixen com esperam que se repetesqui la bona convivència i els magnífics resultats dels anys anteriors. Hi ha també noves incorporacions com hi ha igualment noves il·lusions que han arribat juntament amb l'any nou que acaba de començar i que esperam arribin a bon port.

Després de començar l'any 92 volem desitjar el millor per a tots els habitants del nostre poble, recordant que, tots ells, tenen cabuda, ja sia com a socis o com a ciclistes dins la nostra gran "família" anomenada Club Ciclista Maria de la Salut.

Foto - 1 :

Foto - 2 :

Magdalena Márquez.

FEIM CARRERANY

EXCURSIÓ ALS MOLINS DE LLINÀS

El passat Diumenge, dia 8 de Desembre, arribarem als molins de Llinars.

Partirem de la Plaça des Pou a les 9'30 h. i ens encaminarem a Pollença i seguirem cap a Lluc. Els molins estan situats entre els quilòmetres tres i quatre de la Carretera Pollença-Lluc, dins uns bells paratges de Pollença, molt aprop de la Carretera.

Deixarem els cotxes al costat de la carretera i a peu començarem a pujar la costa dels molins, els quals, han perdut la seva funció originària per la qual aprofitaven la força dels salts de l'aigua, per convertir-se en vivenda, alguns ja rehabilitats i altres estan en estat ruïnós.

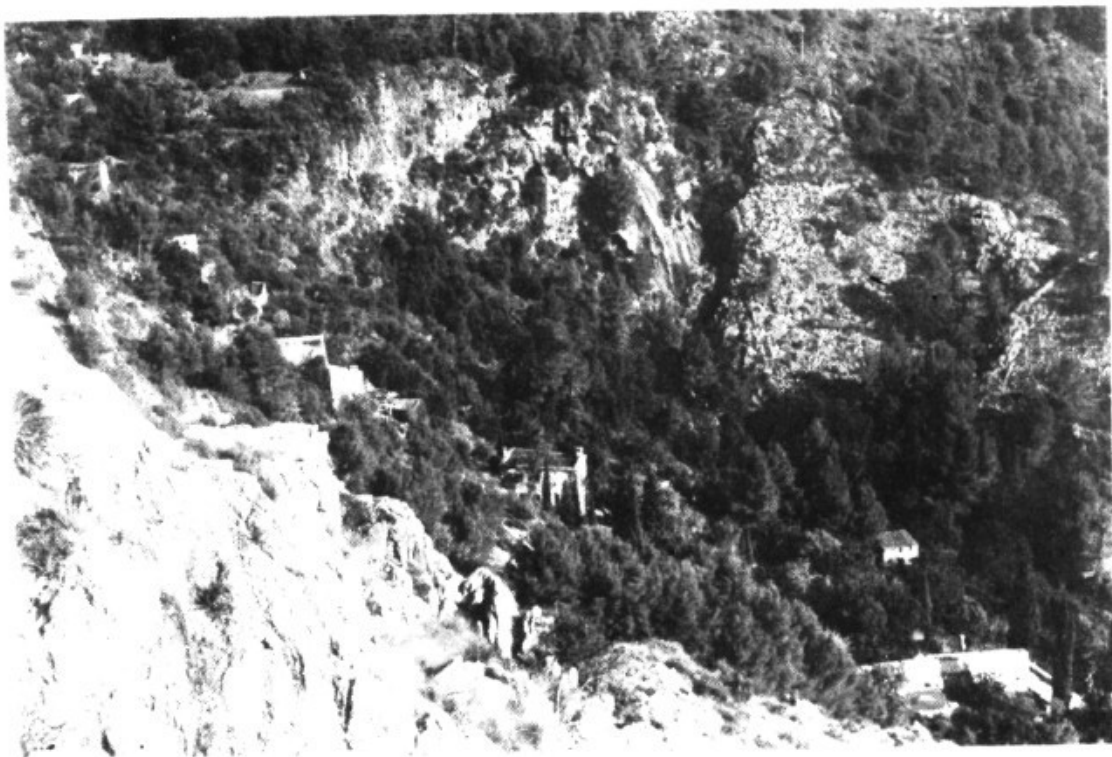
Com que l'excursió és curteta aviat tomarem esser als cotxes i anarem a dinar a Lluc.

Aquest mes no hi ha excursió, si hi ha algú que tengui alguna excursió pensada la pot presentar abans del 20 de Gener de cara a la confecció de la programació d'excursions del 92.

Onofre Sureda Ribas.

Un molí rehabilitat, amb el grup d'excursionistes

Tirallonga de molins, aprofitant el desnivell